

ОЦІНКА ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ПОКАЗНИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ГАЛУЗІ

Череп А.В., д.е.н., професор

Запорізький національний університет

Іванова Н.С.

Криворізький факультет Запорізького національного університету

Визначено та розглянуто фактори впливу на економічну безпеку підприємств агропромислової галузі. Розглянуто показник кореляції як критерій визначення рівня впливу на результативний показник. Проведено оцінку рівня впливу визначених факторів на показники економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. За показником кореляції визначено найбільш вагомі фактори впливу на економічну безпеку підприємств АПК. Достовірно розраховуються узагальнюючі показники тісноти зв'язку між економічною безпекою та показниками діяльності підприємства для обґрунтованого прийняття господарських рішень відносно забезпечення економічної безпеки.

Defined and considered impacts on economic security of agricultural industry. Correlation index is considered as a criterion for determining the effect on the effective rate. An evaluation of the impact of certain factors on indicators of economic security of farmers. By the indicator of correlation determined the most significant impacts on the economic security of agricultural enterprises. Reliably calculated synthesis rate strait relationship between economic security and performance of the company for a reasonable economic decision-making regarding economic security.

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання надто важливе значення набуває забезпечення економічної безпеки підприємств АПК. Використання системи забезпечення економічної безпеки аграрних підприємств дозволить забезпечити раціональне господарювання підприємств, фірм, господарств, приймати активні управлінські рішення щодо виведення економіки з кризового стану.

Для розробки та реалізації ефективної системи економічної безпеки необхідно визначити та оцінити рівень факторів впливу на показник економічної безпеки сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблеми економічної безпеки держави та підприємництва зробили вітчизняні вчені: Шликов В.В. [6], Зубок М.І. [3], Забродський В.І. [2], Шульга І. П. [7], Коваленко К.В. [4]. Зусиллями багатьох учених розроблено економічні, правові та інституційні засади гарантування економічної безпеки підприємства, окреслено головні принципи та напрями вдосконалення системи управління економічною безпекою підприємства в ринковій та перехідній економіках, розвинуто теорію фінансової стійкості підприємств в умовах глобалізації та інноваційного типу економічного розвитку.

Постановка завдання. Головна мета – визначення рівня впливу абсолютних показників діяльності підприємства АПК на рівень їх економічної безпеки. Для рішення конкретних задач пропонується аналіз фінансової звітності агропромислових підприємств Кіровоградської області. *Методикою проведення досліджень є кореляційний аналіз.*

Виклад основного матеріалу дослідження. Для розробки та реалізації ефективної системи економічної безпеки агропромислових підприємств необхідно визначити фактори, які значно впливають на результативний показник. В якості критерію рівня впливу або щільності зв'язку пропонується використовувати показник кореляції (r). Коефіцієнт кореляції є відносною мірою зв'язку між двома ознаками, тому він може набувати значення від -1 до +1. Чим ближче значення r до ± 1 , тим щільніший зв'язок. Знак "+" вказує на прямий, а знак "-" - на зворотний зв'язок. При $r=0$ зв'язок відсутній [1].

В якості факторів впливу розглянемо абсолютні показники діяльності підприємства за даними річної фінансової звітності агропромислових підприємств Кіровоградської області: ВАТ "Олександрійське племпідприємство", ВАТ "Кіровоградоблплемпідприємство", ВАТ "Помічнлянський елеватор", ПАТ "2-ге ім.і Петровського", ВАТ "Мар'янівське", ВАТ "Олександрійський райагрохім", ВАТ "Шарівське", ВАТ "Цибулівське ХПП", ПАТ "Кіровський".

Група факторів представлена показниками діяльності досліджуваних підприємств за даними річної фінансової звітності (табл. 1).

Таблиця 1

Фактори впливу на систему економічної безпеки агропромислового підприємства (за абсолютними показниками діяльності)

Фактор впливу	Умовне позначення
1. Необоротні активи, тис. грн	НА
2. Оборотні активи, тис. грн	ОА
3. Дебіторська заборгованість, тис. грн	ДЗ
4. Кошти та їхні еквіваленти, тис. грн	К
5. Актив балансу, тис. грн	А
6. Поточні зобов'язання, тис. грн	ПЗ
7. Власний капітал, тис. грн	ВК
8. Чистий дохід, тис. грн	ЧД
9. Чистий прибуток, тис. грн	ЧП
10. Валовий прибуток, тис. грн	ВП
11. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	С
12. Вартість основних засобів підприємств, тис. грн	ВОЗ
13. Вартість зношення основних засобів, тис. грн	ВОЗнос
14. Чисельність робітників за штатним розкладом, осіб	Ч
15. Довгострокові зобов'язання	ДЗ

Для обчислення показників кореляції між абсолютними показниками діяльності підприємств та рівнем його економічної безпеки (ЕБ) пропонується використовувати Пакет аналізу Microsoft Excel «Аналіз даних – Кореляція», де в якості вхідного інтервалу задаємо масив даних щодо значень абсолютних показників за період 2005 – 2009 рр. (табл. 2).

Результати розрахунків щодо впливу абсолютних показників діяльності підприємства ПАТ "Кіровський", ВАТ "Цибулівське ХПП", ВАТ "Мар'янівське" та ВАТ "Шарівське" представлені на рис. 1.

**Абсолютні показники діяльності ПАТ "Кіровський" за 2005 – 2009 рр.
як вихідні дані для обчислення рівня їх впливу на показник
економічної безпеки підприємства¹**

Фактори	2005	2006	2007	2008	2009
ВОЗ	11676,7	19745,1	46417	71218	70798
ВОЗзн	6205,3	6466,5	7942	11804	15823
НА	8710,3	63042,7	93787	120782	127414
К	45,3	3407,1	93868	401408	138019
Д ₆₃	176,6	77,6	26382	0	14288
ОА	3672,7	43505,8	263136	773553	350557
А	12383	106548,5	356923	894335	477971
ДЗ	0	92556	197544	191554	126084
ПЗ	4491,4	21711,5	154323	542863	159676
ВК	7891,6	-7719	5056	159918	192211
ЧД	12126,5	6944,2	35939	70744	68587
С	10756,6	8057	27743	65472	69122
ВП	1369,9	-1112,8	8196	5272	-535
ЧП	431	-11518	12775	42877	32293
Ч	155	119	113	113	113
ЕБ	0,64	0,40	0,62	0,59	0,68

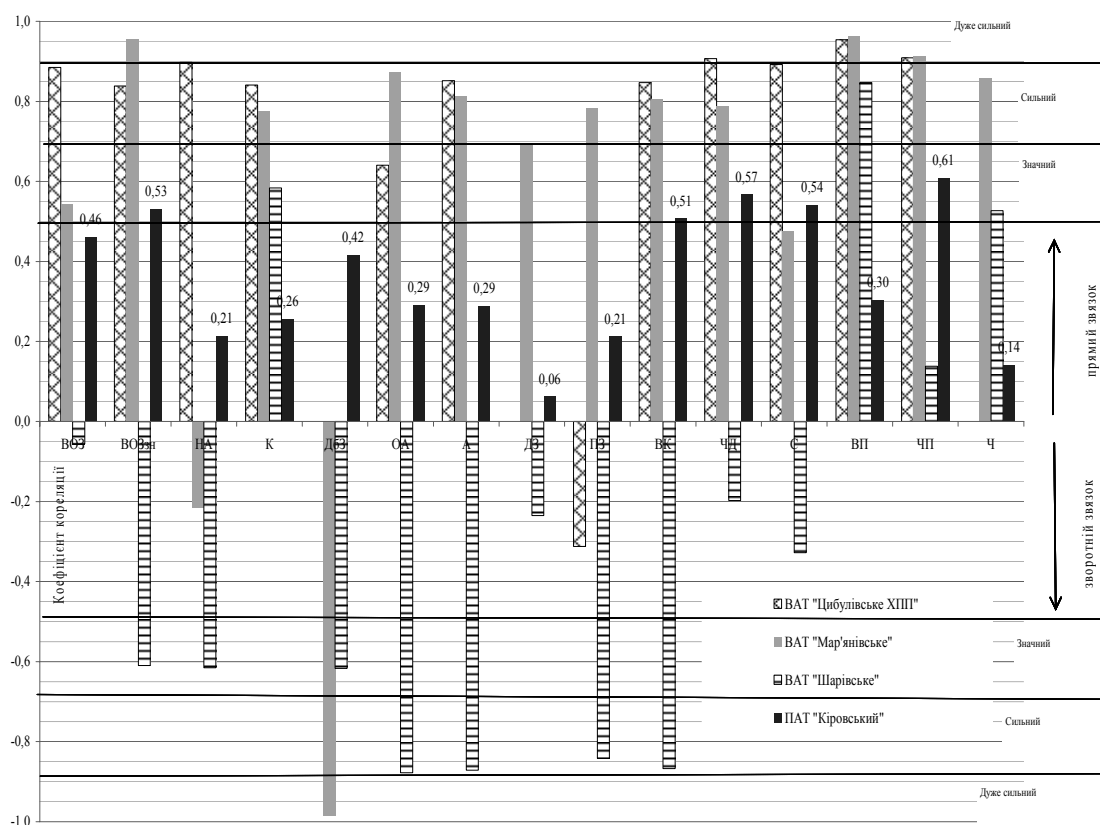

Рис. 1. Оцінка рівня впливу факторів на економічну безпеку агропромислових підприємств за даними ВАТ "Цибулівське ХПП", ВАТ "Мар'янівське", ВАТ "Шарівське" та ПАТ "Кіровський" (за коефіцієнтом кореляції)

¹ За даними офіційного сайту Державної установи "Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України"

За даними рис. 1 можна зробити висновок про щільність зв'язку між рівнем економічної безпеки та абсолютними показниками діяльності підприємств. Шкала оцінки тісноти зв'язку за коефіцієнтом кореляції наведена в табл. 3

Таблиця 3

Величина коефіцієнта кореляції і тіснота зв'язку за "Таблицею Чеддока" [5]

Коефіцієнт кореляції (r)	Тіснота зв'язку
1,00	Зв'язок функціональний
0,90–0,99	Дуже сильний
0,70–0,89	Сильний
0,50–0,69	Значний
0,30–0,49	Помірний
0,10–0,29	Слабкий
0,00	Зв'язок відсутній

За даними рис. 1 та табл. 3, визначимо для кожного із досліджуваних агропромислових підприємств найбільш вагомі фактори ($r \geq 0,5$). На рівень економічної безпеки ВАТ "Цибулівське ХПП" дуже сильно ($0,90 < r < 0,99$) впливають необоротні активи ($r = 0,897$), чистий дохід ($r = 0,907$), валовий прибуток ($r = 0,954$), чистий прибуток ($r = 0,909$) та собівартість ($r = 0,892$). Сильний ($0,70 < r < 0,89$) зв'язок спостерігається із такими показниками як вартість основних засобів ($r = 0,885$), зношення основних засобів ($r = 0,838$), наявність коштів та їх еквівалентів ($r = 0,841$), активи ($r = 0,852$), власний капітал ($r = 0,847$). Значно впливає на рівень економічної безпеки ($0,50 < r < 0,69$) показник суми оборотних активів підприємства ($r = 0,641$). Треба зауважити, що зв'язок між рівнем економічної безпеки та зазначеними показниками ВАТ "Цибулівське ХПП" носить прямий характер, тобто при збільшенні фактора залежна величина також збільшується і навпаки.

Результати розрахунків дозволяють зробити висновок про дуже сильний зв'язок між економічною безпекою ВАТ "Мар'янівське" та наступними показниками його діяльності: зношення основних засобів ($r = 0,956$), валовий прибуток ($r = 0,964$), чистий прибуток ($r = 0,914$). Зворотній дуже сильний зв'язок спостерігається із показником дебіторської заборгованості, який складає 0,986, тобто при збільшенні суми дебіторської заборгованості економічна безпека підприємства буде знижатися. Сильний прямий зв'язок спостерігається із такими показниками як наявність коштів та їх еквівалентів ($r = 0,776$), оборотні активи ($r = 0,873$), активи ($r = 0,814$), дебіторська заборгованість ($r = 0,692$), поточні зобов'язання ($r = 0,783$), власний капітал ($r = 0,807$), чистий дохід ($r = 0,789$) та чисельність працівників ($r = 0,859$). На рівень економічної безпеки ВАТ "Мар'янівське" значно впливає вартість основних засобів підприємства ($r = 0,544$).

Між рівнем економічної безпеки ВАТ "Шарівське" та показниками його діяльності існує сильний зворотній зв'язок, а саме: оборотні активи ($r = -0,878$), активи ($r = -0,871$), поточні зобов'язання ($r = -0,842$), власний капітал

($r = -0,867$). Сильний прямий зв'язок спостерігається із показником валового прибутку на рівні 0,847. Значно впливають такі показники як кошти – 0,584 та чисельність працівників – 0,527. Обернено впливають показники зношення основних засобів, необоротні активи та дебіторська заборгованість.

На відміну від інших підприємств дуже сильні та сильні чинники впливу на рівень економічної безпеки підприємства ПАТ "Кіровський" відсутні. Дані рис. 1 свідчать, що значний вплив на рівень економічної безпеки спричиняє показник зношення основних засобів – 0,531; вплив власного капіталу оцінюється на рівні 0,508; чистого доходу на рівні 0,568; собівартості – на рівні 0,542 та чистий прибуток – на рівні 0,61.

З метою узагальнення результатів дослідження методом середньозважених величин визначено скориговані значення рівня впливу факторів на економічну безпеку агропромислових підприємств, рис. 2

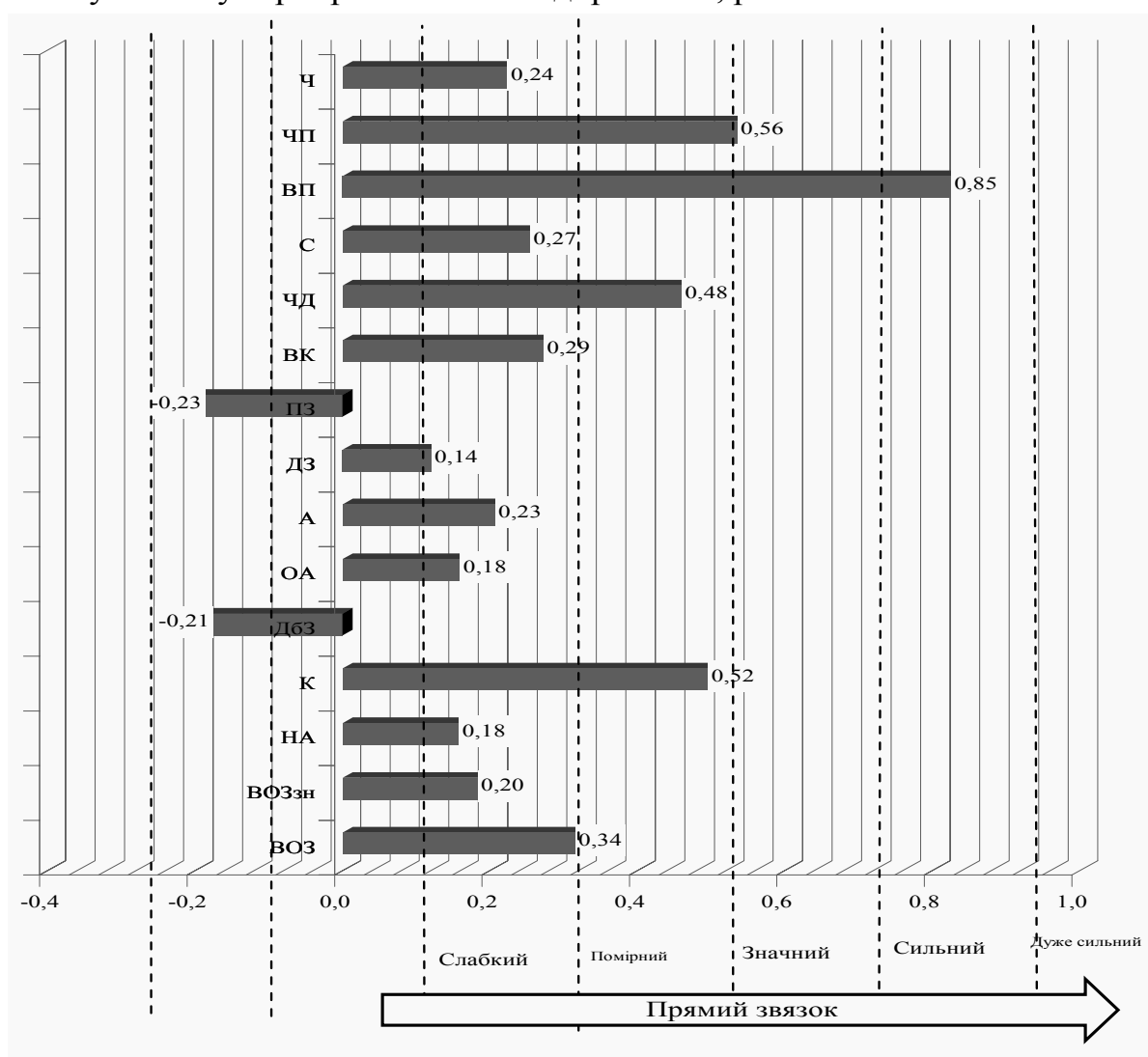

Рис. 2. Вплив абсолютних показників діяльності агропромислового підприємства на комплексний показник його економічної безпеки

Таким чином, дані рис. 2 свідчать, що на комплексний показник економічної безпеки агропромислового підприємства найбільше впливає валовий прибуток, рівень впливу складає 0,82, тобто оцінюється як сильний зв'язок

між фактором і показником економічної безпеки. Такий результат співпадає із результатами таких досліджуваних підприємств як ВАТ "Шарівське", ПАТ "2-ге ім.і Петровського" та ВАТ "Кіровоградоблплемпідприємство".

Зв'язок чистого прибутку та показника наявності коштів із комплексним показником економічної безпеки оцінюється на рівні відповідно 0,56 та 0,52, тобто тіснота зв'язку характеризується як значна. Отримані результати співпадають із наступними досліджуваними підприємствами, відповідно: ВАТ "Олександрійський райагрохім", ВАТ "Кіровоградоблплемпідприємство", ПАТ "Кіровський", ВАТ "Шарівське" та ВАТ "Олександрійське племпідприємство".

Отже, отримані результати розрахунків свідчать про тісний зв'язок економічної безпеки із валовим прибутком, чистим прибутком та коштами на рахунках. Зазначені фактори прямо впливають на рівень економічної безпеки, тобто при збільшенні факторної ознаки результативна ознака (економічна безпека) також буде зростати. Зворотна залежність економічної безпеки спостерігається від таких чинників як поточні зобов'язання та дебіторська заборгованість. Тому при прийнятті рішення щодо збільшення поточних зобов'язань (за рахунок збільшення кредиторської заборгованості або залучення короткострокових кредитів) керівництву підприємства необхідно звернути увагу, що кожний 1% збільшення поточних зобов'язань спричинить зменшення показника економічної безпеки на 0,23 %.

Висновки. У сучасних умовах процес успішного функціонування та економічного розвитку агропромислових підприємств багато в чому залежить від рівня забезпечення їх економічною безпекою.

Головна мета економічної безпеки підприємства полягає в тому, щоб гарантувати його стабільне і максимально ефективне функціонування в цьому періоді і високий потенціал розвитку в майбутньому. Рівень економічної безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно його керівництво і фахівці будуть здатні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища.

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна відзначити наявність тісного зв'язку комплексного показника економічної безпеки сільськогосподарських підприємств із валовим прибутком, чистим прибутком та коштами на рахунках. Розробка та застосування шкали впливу факторів на рівень економічної безпеки агропромислових підприємств (рис. 2) дозволить обґрунтовано приймати господарські рішення та спрогнозувати реакцію показника економічної безпеки на відповідні дії.

Література.

1. Бобик О.І., Берегова Г.І., Копитко Б.І. Теорія ймовірностей і математична статистика. – Львів: ЛБІ НБУ, 2003. - 101 с.
2. Забродский В.І., Капустин Н. Теоретические основы оценки экономической безопасности отрасли и фирмы // Бизнес-информ. – 1999. – № 13. – С. 27 – 30.
3. Зубок М.І., Зубок Р.М. Безпека підприємницької діяльності: Нормативно-правові документи комерційного підприємства, банку. – К.: Істина, 2004. –144с.

4. Коваленко К.В. Основні загрози економічній безпеці підприємств аграрного сектора регіону / Коваленко К.В. // Економіка аграрних підприємств: проблеми теорії та практики : матеріали Міжнародної науково - практичної конференції, присвяченої 10 – річчю факультету економіки та менеджменту Полтавської державної аграрної академії, м. Полтава, 24-25 вересня 2008 року. / під ред. І.І. Шупик, О.С. Песцової. – Полтава : ЧП Рибалка, 2008. – С. 41- 43.

5. Купалова Г.І. Теорія економічного аналізу [Текст] : навч. посібник / Г. І. Купалова. - К. : Знання, 2008.. - 639 с.

6. Шлыков В.В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия. – СПб, – 1999. – 138с.

7. Шульга І. П. Сучасні підходи до формування системи економічної безпеки акціонерного товариства // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". – 2010 - №10: режим доступу до тексту <http://economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=366>

УДК 33(447):330.117:339.92

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМСТВ

*Чип Л.О., к.е.н., доцент, Петренко Ж.А., к.е.н.
Полтавська державна аграрна академія*

Висвітлено основні тенденції розвитку реального сектору економіки України в умовах інтеграції у СОТ та ЄС, досліджено роль державної підтримки підприємств реального сектору України на сучасному етапі розвитку. Виділено та акцентовано увагу на найбільш прийнятних та дієвих заходах державної підтримки реального сектору економіки України в умовах глобальних перетворень.

Basic progress real the sector of economy of Ukraine trends are reflected in the conditions of integration in WTO and ES, investigational role of state support of enterprises real the sector of Ukraine on the modern stage of development. Attention is selected and accented on the most acceptable and effective measures of state support real the sector of economy of Ukraine in the conditions of global transformations.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку світової економіки визначаються постійним розширенням господарських зв'язків та міжнародної економічної кооперації, тому пріоритетними в політиці розвинутих країн стали інтеграційні процеси, які передбачають створення умов для вільного переміщення товарів, послуг, капіталів і робочої сили. Україна не є виключенням в цьому контексті глобальних економічних перетворень. В зв'язку з недавнім вступом України до СОТ, що передбачає забезпечення підвищення ефективності зовнішньої торгівлі, рівноправного входження України до системи міжнародного поділу праці, створення стабільного джерела валютних надходжень до бюджету, також стабілізації та структурної перебудови економіки України в цілому є нагальним аналіз відповідності застосування державної підтримки підприємств реального сектора економіки в Україні тим підходам, які застосовуються у державах-членах СОТ і ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням проблем формування політики державної підтримки підприємств присвячено багато праць